

SKOLEN STARTER DA I BØRNEHAVEN

Hvis læreren skal have en chance for at holde skolebørns opmærksomhed fanget, skal daginstitutionerne gøre forarbejdet. De skal gøre børnene skoleparate gennem målrettede aktiviteter, der styrker deres evne til at koncentrere sig sammen med andre, og lokalerne skal optimeres til læring. Charlotte Ringsmose, læringsforsker på DPU, og designeren Susanne Staffeldt har indrettet to børnehaver i Køge efter alle læringskunstens regler.

* Træder man ind i en dansk børnehave, minder den ofte om stuen derhjemme med sofa, stearinlys og spisebord. Hjemlighed er det organiserende princip, og hvad er mere hjemligt end spisesituationen, der kræver plads og helst en plads i centrum? Men det store spisebord og de mange Tripp Trapp-stole omkring det ødelægger børnehaverummet forstået som læringsrum.

I mange børnehaver går alt for meget af den sparsomme plads til spilde til garderober, gangarealer og gennemgående trafik af børn, der skal ud på legepladsen eller andre steder hen – og det er ikke optimeret til læring.

Sådan lyder det fra lektor ved DPU Charlotte Ringsmose og indretningsdesigner Susanne Staffeldt. Charlotte Ringsmose leder forskningsprojektet 'Læring og udvikling i daginstitutioner' (LUDVI), der omsætter teori og empirisk funderet viden om læring og udvikling i daginstitutioner til handling. Som en del af projektet har Susanne Staffeldt designet to børnehaver i Køge Kommune, der nu er indrettet efter alle læringskunstens regler.

Som optakt besøgte Charlotte Ringsmose og Susanne Staffeldt en halv snes danske børnehaver. Her så de, at mange daginstitutioner fysisk bærer præg af, at de skal ligne børnenes hjem.

"Vi er ikke begejstrede for tanken om hjemlighed, hvor stuerne fyldes op med spiseborde, sofaer, stearinlys og potteplanter. Selvfølgelig skal der være rart – men det er ikke hjemme, og vi har lagt vægt på, at indretningen skal signalere overgang fra hjem til daginstitution," siger Susanne Staffeldt.

"Det har været vigtigt, at de signalerer hjemlighed. I dag ser vi, hvordan daginstitutionen i højere grad tænkes som et særligt vigtigt udviklingsforløb, men vi mener, at daginstitutionerne bør være endnu mere bevidste om deres rolle, når det kommer til at gøre børnene klar til skolestart. *Preschool*-tankegangen har endnu ikke rigtig vundet indpas herhjemme, og det er da også symptomatisk, at vi kalder personalet for 'pædagoger' og 'pædagogmedhjælper' – hvor man i andre lande ikke er bange for at tale om 'educators' og 'teachers' i daginstitutionen," siger Charlotte Ringsmose.

Klar til skolestart

Charlotte Ringsmose mener, at børnehavens opgave er at gøre børnene klar til skolestart. Manglende evne til fokuseret at være opmærksom på noget sammen med andre er et af de største problemer, når danske børn starter i skolen.

"Kernen i vores projekt er, hvordan daginstitutionen kan være med til at afhjælpe dette problem. I daginstitutionen kan børn lære at indgå i en fælles opmærksomhed med andre børn og med voksne omkring meningsfulde aktiviteter," siger Charlotte Ringsmose. "Det særlige ved vores projekt er, at vi undersøger, hvordan man kan indrette læringsmiljøer i børnehaver, der helt naturligt giver anledning til den fælles opmærksomhed."

Teoretisk forklaret betyder fælles opmærksomhed, at et selv (jeg) sammen med en anden (du) retter opmærksomheden mod et objekt (et fælles tredje). I praksis kan det være at læse en bog eller bygge en borg sammen – men hvor det afgørende er, at barnet bliver optaget af aktiviteten sammen med andre.

Charlotte Ringsmose har forsket i sammenhængen mellem børns socioøkonomiske baggrund og deres skolepræstationer. Og de udsatte børn fra resurssvage hjem har flere koncentrationsproblemer, flere konflikter og flere psykiske problemer allerede ved skolestarten.

"Det gik op for mig, at vi må meget tidligere i gang, hvis vi vil gøre en forskel for de børn. Hvordan får vi læring på programmet, sådan at daginstitutionerne gør børnene skoleparate – både i forhold til udsatte børn, men også helt generelt? Daginstitution og skole bør opfattes som et kontinuum, men *preschool*-området er uopdyrket land i Danmark," siger hun.

Når Charlotte Ringsmose taler om læring før skolen, mener hun ikke børnehaver-abc og begynder-aritmetik. Det handler snarere om sprog, relationer og evnen til at kunne koncentrere sig om noget andet end sine egne svingende behov.

"Det drejer sig ikke om, at nu skal børnene undervises eller lære bestemte færdigheder. Vores forståelse af førskolelæring tager udgangspunkt i den kognitive udviklingspsykologi: Hvordan kan daginstitutionen bedst understøtte barnets udvikling og behov frem mod skolestart? Det kan den ved at arbejde med sociale og kognitive kompetencer som sprog, sociale relationer og fokuseret, fælles opmærksomhed," siger Charlotte Ringsmose.

Rummet skal indbyde til læring

Da Charlotte Ringsmose og Susanne Staffeldt besøgte børnehaver, blev det tydeligt for dem, at mange af børnehavelokalerne ikke er optimeret til læring.

"Vi så nogle institutioner, hvor børnene ikke kunne se ud af vinduerne! De kunne så kigge opad på himlen! Man har simpelthen ikke tænkt i børneperspektiv, for det betyder meget læringsmæssigt at kunne se aktiviteter, der foregår derude, og snakke om dem: en maskine, der graver ting ud; et tog, der kører forbi," siger Charlotte Ringsmose.

I mange børnehaver er stuen typisk ét stort åbent rum, der er lagt an på, at pædagogen kan overvåge lokalet – i stedet for at deltage. Og den kalder ikke naturligt på aktiviteter. Hvis personalet vil sætte gang i en aktivitet, skal de først planlægge den, hente redskaber og legetøj fra skabep depot, sætte det frem – og rydde det væk igen bagefter.

I den ideelle børnehave er lokalerne derfor zoneopdelte i en række 'funktionsrum', der naturligt kalder på hver sin målrettede aktivitet, og hvor børnene enten foretager ►

sig noget på egen hånd, eller hvor den voksne naturligt foretager sig noget, som børnene kan deltage i.

”Mange institutioner har jo bestemte temaer oppe, men der kan gå lang tid imellem. Det meste af tiden går med at mødes på stuen, sidde ved det samme bord og lege med det samme legetøj. Vi lægger op til, at de enkelte rum har funktioner, der kalder på bestemte aktiviteter. Rummet har både betydning for, *hvad* der foregår, og *at* der foregår noget,” siger Charlotte Ringsmose.

Uanset hvilken aktivitet et barn kaster sig ud i med andre, skal det kunne foregå uforstyrret – og uden at pædagogerne er nødt til at tisse eller sige ’hold op med det der’, fordi aktiviteten forstyrrer andres aktiviteter. Udbudet af aktiviteter skal afspejle, at *alle* børns behov og interesser anerkendes i deres forskellighed.

”Børnenes leg og læring skal være interesserede. En række af de aktiviteter, vi lægger op til, foregår allerede i dag, men typisk som noget, alle børnene skal deltage i på bestemte tidspunkter. Men aktiviteten skal være et tilbud, noget børnene får lyst til at deltage i og selv opsøger. Rummet skal signalere klart over for børnene: hvad kan jeg her, og hvad må jeg her – så de ikke føler, de dummer sig og gør noget forkert. Som når de for eksempel i atelieret selv kan få fat i tusser og papir – men ikke kan nå malingen, fordi det er meningen, at de ikke må male uden at spørge først,” siger Susanne Staffeldt.

Voksenkontakt er vigtig

Kernen i LUDVI-projektet er at skabe rammer, der naturligt lægger op til, at børnene mødes med hinanden eller med en voksen om et objekt – et fælles tredje. I aktiviteterne foregår det dialogiske møde, der udvikler børnenes sprog og deres evne til opmærksomhed og til at indgå i relationer.

Mødet kan sagtens finde sted i børnenes frie leg med hinanden, men ifølge Charlotte Ringsmose er det afgørende for børnenes læring, at de også deltager i vokseninitierede aktiviteter.

”Børn tilbringer mange timer i institutionen. Det er helt essentielt, at børn er i kontakt med voksne. Pædagogerne skal være meget opmærksomme på, hvordan børnene leger. Hvis et barn næsten kun leger alene, eller dets relationer til andre primært er konfliktfyldte, er det bekymrende. Forestil dig et barn, der går hele dagen i børnehaven uden at tale med nogen, og hvad det betyder for dets sproglige udvikling. *State of the art* i forskningen på området siger, at det er vigtigt med en *fifty-fifty*-fordeling mellem barn/barn- og barn/voksen-aktiviteter. De voksne kan tilbyde noget, de andre børn ikke kan,” siger hun.

For Charlotte Ringsmose forudsætter læring i daginstitutionen, at de voksne *vil* noget med børnene. ”En lærer går ikke ind i en skoleklasse uden at vide, hvad han vil

”Vi så nogle daginstitutioner, hvor børnene ikke kunne se ud af vinduerne! De kunne så kigge opad på himlen! Man har simpelthen ikke tænkt i børneperspektiv.”

med børnene. Den samme tankegang skal ind i alle daginstitutioner. Vi har en ide om, at blot vi bringer børnene sammen, så lærer de noget af hinanden. Men det er ikke tilstrækkeligt. Groft sagt skal middelklassens børn nok klare sig – deres forældre bager jo med dem og snakker med dem hen over middagsbordet. Men jeg er bekymret for de socialt udsatte børn og børnene med anden etnisk baggrund, hvis daginstitutionerne ikke er tilstrækkeligt opmærksomme på, hvor vigtigt det er for børn med voksenkontakt.”

Man behøver ikke frygte for modvillige børn, der ikke gider de voksne, men hellere bare vil lege med hinanden. ”Børn er videnshungrende. De er ubevidst opmærksomme på, at voksne kan give dem noget, de ikke kan få fra hinanden. En voksen, der bager eller producerer legetøj – for eksempel boller af trylledej – er interessant for børnene. En voksen, der følger børnenes initiativer som medudvikler af gode ideer, er en interessant sparringspartner for en hjerne i udvikling. Rent instinktivt synes de, at voksne er spændende!,” siger Charlotte Ringsmose.

LUDVI-projektet lukker og slukker ikke med nyindretningen af de to børnehaver. Tilbage står at følge op på, om de optimerede læringsrum faktisk optimerer læringen. ”Designet er et eksperiment, hvor vi afprøver, om børn får en bedre skolestart, hvis daginstitutionerne indrettes efter nogle særlige læringsprincipper. Og forskningen tyder på, at det er tilfældet,” siger Charlotte Ringsmose.

Læs mere på www.dpu.dk/ludvi

Af Carsten Henriksen
cahe@dpu.dk

EN BØRNEHAVE SET MED DESIGNERBRILLER

Susanne Staffeldt giver eksempler fra en børnehave i Køge på indretning, der optimerer børnehaverummet til en lang række målrettede aktiviteter:

Før var der et alrum med garderober spredt ud over hele rummet, dvs. med meget trafik. Nu har vi samlet garderoberne inde i et 'rum' i alrummet. Det nye 'garderoberum' er et indelukket bygget af tavler, man kan skrive på både forfra og bagfra, og er nu et sted, hvor man koncentrerer sig om at tage **tøj af og på**.

Børnehaven har et stort lokale med en frokostcafe, hvor børnene kan komme, når de vil spise. Men der var en masse gulvplads i lokalet, hvilket opfordrede til fysisk udfoldelse. Det er sundt for børn at udfolde sig fysisk, men ikke der, hvor de skal spise og tale sammen. **Spisning** som meningsfuld fællesaktivitet skal ikke finde sted klos op ad en motorvej. Susanne Staffeldt har derfor valgt nærmest at "over-møbelere" caféen. Det får børnene til at tænke: 'Hvis der står en sofa midt ude i rummet, er det nok, fordi jeg ikke skal løbe lige igennem'.

Alle børn bliver nu modtaget i et fælles rum, hvor de kan spise morgenmad, og hvor forældrene kan blive siddende, få en kop kaffe og måske læse en historie for nogle børn. I rummet har de også placeret **infotavler** til forældrene.

Med læreplanerne er **dokumentation** blevet en vigtig del af pædagogernes arbejde, og de har lavet en ø midt i alrummet, hvor dette kan foregå ved en computer, så alle kan se, hvad der foregår – og hvor forældrene også kan se billeder fra dagen, der er gået.

Der er lavet et **bage-værksted** i dukkekrogsområdet, altså en aktivitet, der naturligt optager den voksne, så hun ikke

blot overvåger området. Når børnene leger i dette område, kan de altså koble sig på en vokseninitieret aktivitet – bagning – eller lave noget andet.

Midt i et rum har de bygget et tårn af reoler til opbevaring – men inde i tårnet er der en **hvilefunktion**, hvilket man ikke ser i ret mange institutioner. Faktisk tager man meget hensyn til børn, der har brug for at udfolde sig fysisk, men ikke så meget til dem, der har brug for en pause. Inde i tårnet har vi placeret bløde madrasser og hovedtelefoner, så børnene kan lytte til en historie eller musik under en 'stjernehimmel'.

Børnehaven har en **ude-funktion**, fordi der altid er en voksen på legepladsen, og børnene derfor altid kan komme ud, hvis de ønsker det eller har behov for særlig meget fysisk udfoldelse.

Der er lavet et **computerværksted**, hvor børnene sammen med en voksen kan lave grafik, konstruere og spille små spil – dog ikke den slags, nogle af dem kender hjemmefra.

I et rum er der anbragt et lille **teater**, der er en tilskuerbænk, og der hænger kostumer, så børnene kan klæde sig ud.

Rundt omkring er der anbragt små **telte**, hvor der kan foregå en koncentreret leg.

Konstruktionsrummet er indrettet med nye opslagstavler. Før skulle der en voksen til at åbne tavlen og klistre tingene på – nu kan børnene selv sætte tegninger op med magneter, der sidder på klodser, så de også kan bygge på væggene.

CHARLOTTE RINGSMOSE

Ph.d. og lektor på Institut for Læring, DPU, Aarhus Universitet. Hun leder 'Læring og Udvikling i Daginstitutioner' (LUDVI), som er et treårigt forskningsprojekt, der løber til 2011. Projektet skal undersøge det fysiske og sociale læringsmiljø i daginstitutioner i sammenhæng med børns parathed til skolen. Projektet er støttet af Egmont Fonden.

www.dpu.dk/om/cr

SUSANNE STAFFELDT

Designer MDD, uddannet på Danmarks Designskole på linjen for møbel og rum. Sammen med Jakob Staffeldt har hun firmaet Staffeldt, der beskæftiger sig med blandt andet indretning og grafisk design.

www.staffeldt.dk